

Atrahasiseposet

Sammanställning gjord av Tore Jungerstam, doktorand vid Åbo Akademi. 2024.

Atrahasis betyder ”den övermåttan vise” och associeras med mer än en hjälte i Mesopotamiens episka litteratur. I Gilgamesheposet tillämpar man det på hjälten Utnapishtim. Men benämningen är mest förknippad med den text som är känd under namnet Atrahasiseposet.

Ursprungligen skrevs Atrahasiseposet på forntida babyloniska men senare gjordes en assyrisk version av eposet. Bara några fragment har återfunnits av den babyloniska versionen som skrevs när en av kungarna under den första babyloniska dynastin regerade. Det var under den första halvan av det andra årtusendet f.Kr. Likaså har bara fragment hittats från den assyriska versionen. Den assyriska versionen återfanns i Assurbanipals bibliotek i Nineve.¹

De äldsta bevarade kopiorna av Atrahasis är från 1600-talet f.Kr. Dessa är således kopior och man kan inte veta när Atrahasis först tecknades ner. Lambert och Millard bedömer att det kan ha skett ett par århundraden tidigare.²

Atrahasis är det längsta bevarade gammalbabyloniska eposet. Den mest kompletta versionen kopierades när Ammi-tsaduka regerade. Han var son-son-son-son till Hammurabi. Den som kopierade eposet var Ku-Aya, *the junior scribe*.³

I en version är berättelsen skriven på tre tavlor och det finns en överlevande tavla av alla tre tavlor. Tavlorna är exakt daterade så att till exempel den första är förfärdigad den 21 dagen av den första månaden 1635 f.Kr.⁴

Atrahasiseposet är ett akkadiskt epos som även inkluderar människans skapelse och en kort flodberättelse.⁵

Eposet inleder med att beskriva situationen som råder:

När gudarna som människan bar bördan av arbete och slit...

Det fanns alltså inga människor, gudarna måste själva slita och deras klagan blev allt intensivare. De missnöjda lägre stående gudarna sätter eld på sina arbetsredskap och närmar sig guden Enlil och omringar hans tempel. På frågan vem av gudarna som anstiftat upproret fås svaret att det är alla, ingen enskild. Enlil blir förtvivlad och ger befallning om att utse en av gudarna till att dödas. När Belet-ili, födelsegudinnan är närvarande proklamas:

¹ Heidel 1963, 107; Cassuto 1992, 12. Assurbanipal regerade ca 668–633 f.Kr. På basis av text på fragment IV kan man dra slutsatsen att eposet använts som en slags besvärjelse för att underlätta vid förlossningar.

² Lambert & Millard 1999, 23–24.

³ Lambert & Millard 1999, 5.

⁴ Lambert & Millard 1999, 31.

⁵ Lambert & Millard 1999, 42–71; Arnold & Beyer 2002, 21–31; Wikander 2005, 20. För en analys av Bibelns flodberättelse och andra flodberättelser se Jungerstam 2018: Flodberättelsen i GT och Gilgamesheposet En komparativ analys Hur förhåller sig flodberättelsen i GT till de mesopotamiska flodberättelserna. [Kan läsas här: https://bit.ly/Noa_Gilgameass](https://bit.ly/Noa_Gilgameass).

*Låt henne skapa mänsklighet.
Låt honom bära oket.
Låt människan bära gudarnas slit.*

Belet-ili beskrivs som gudarnas barnmorska, den vise Mami. Hon konstaterar att det inte står i hennes makt att göra sådant, den förmågan har endast Enki. Hon ber honom ge henne lera så att uppgiften kan utföras. Enki går med på att bistå. En gud blir slaktad och dennes kött och blod blandas i leran så att blandningen förfärdigas. Efter att mixturen är klar samlar hon de lägre gudarna som hade gjort uppror. De spottar på leran varefter Mami öppnar sin mun och konstaterar att hon utfört uppgiften, nämligen att lätta gudarnas börda genom att skapa människan. Gudarnas arbetsuppgifter kunde nu ges åt människan. Gudarna hyllar henne och hon nyper av fjorton lerbitar och placerar sju till vänster och sju till höger och dessa blir sju män och sju kvinnor.

Det är således samma syn på människan som i Enuma Elish. Människans primära uppgift är att lyfta bördan från gudarnas axlar och överta deras slitsamma arbete.⁶

Efter detta går berättelsen över till att beskriva hur gudarna störs av mänskornas oväsen och detta leder till försök att utrota mänskan med en flod.

Flodberättelsen i Atrahasiseposet⁷

Flodberättelsen i Atrahasis skiljer sig från den i Gilgamesheposet på så sätt att det i Atrahasiseposet finns en lång beskrivning i inledningen. Floden är först den tredje i en serie av bestraffningar. Floden tar gudarna till endast för att de två tidigare försöken har misslyckats. Bakgrunden till bestraffningarna är ett uppror av de lägre stående Igigi-gudarna. De revolterar mot deras tunga uppgifter som de måste sköta. Människan skapas för att sköta deras uppgifter. Sedan har dessa människor för mycket oväsen som stör gudarna. Detta resulterar i de bestraffningar, av vilka floden är den tredje, som ska göra slut på människan.⁸

Atrahasiseposet är något av ett mellanting mellan den sumeriska flodberättelsen och Gilgamesheposet. En del forskare, till exempel Lambert och Millard, menar att den ligger närmare den sumeriska flodberättelsen medan t.ex. Westermann menar att den är närmare versionen i Gilgamesheposet.⁹

Sammanfattning av intrigen i samband med flodepisoden

Efter att människan skapats förökas människan och Enlil, som fortfarande vistas på jorden, kan inte sova p.g.a. allt oljud som människorna förorsakar. Enlil försöker därför minska människornas antal genom någon farsot. Enki, som lever avskild från oljudet på jorden, blir ombedd av Atrahasis att beskydda människorna. Atrahasis var en kung och ber om hjälp å hela mänsklighetens vägnar. Enki ger Atrahasis råd om hur farsoten kan avväjas. Därefter fortsätter människan att förökas och Enlils sömn störs åter. Nu försöker han minska på människans antal genom hungersnöd. Denna ska drabba

⁶ Wikander 2005, 20.

⁷ Det som följer är ett bearbetat utdrag från min komparativa analys av Bibelns flodberättelse och andra flodberättelser, främst den som finns i Gilgamesheposet. [Kan läsas här](https://bit.ly/Noa_Gilgamesh): https://bit.ly/Noa_Gilgamesh.

⁸ Westermann 1994, 400–401.

⁹ Westermann 1994, 401; Lambert & Millard 1999, 14.

människan genom att regnguden Adad inte ska låta det regna. Men samma procedur upprepas och Enlils plan misslyckas åter. Efter detta finns ett större gap i texten som gör att man inte med säkerhet kan veta hur berättelsen fortskrider. Men Lambert och Millard antar att Enlils sömn störs en tredje gång. På basis av de fragment som finns tillgängliga verkar det som om Enlil nu inser att det är någon annan gud som ointetger hans planer. Han tänker inte ut någon ny metod utan försöker på nytt med torka. Nu sätter han ut vakter så att inte Adad i hemlighet ska kunna vattna jorden. Nu drabbar verkligen hungersnöden människan och i de rader som finns tillgängliga ber Atrahasis på nytt Enki om hjälp. Enki uttalar sin välvilja, men den här gången kan han inte avvärja hungersnöden på samma sätt som tidigare. Men efter ännu ett desperat rop om hjälp från Atrahasis griper Enki in ännu en gång. Vad som sker är höljt i dunkel men det verkar som att Enki frigör underjordiska vatten och att fisk fångas upp i en virvelvind som förs till människan. Människan kan äta den och överleva. I vilket fall är Enlil rasande på Enki och nu samlar Enlil de andra gudarna till ett krigsråd där han kräver att ingen gud får försöka rädda mänskligheten. Enki protesterar högljutt, men Enki binds av en ed och kan inte göra Enlils plan om intet. Enki hade räddat människan genom vatten, nu skulle mänskligheten förgöras genom vatten. Mänskligheten skulle dränkas av en flod.¹⁰

Därefter följer flodberättelsen. Det är en allmän uppfattning att det är från det här skedet av Atrahasiseposet, eller alternativt direkt från den sumeriska flodberättelsen, som flodberättelsen i Gilgamesheposet kan härledas.¹¹

I början av flodberättelsen kommunicerar Atrahasis med Enki. Atrahasis hade haft en dröm och han sökte mera klarhet över den. Enki tilltalar vasshuset där Atrahasis bor med instruktionen att riva ner huset och bygga en båt. Atrahasis levde således i ett hus byggt av vass, som människor fortfarande gör i södra Mesopotamien där vassen kan växa till en väldig höjd.¹²

Vad Enki talar här överensstämmer nästan ord för ord med orden i Gilgamesheposet. Här finns även ordet kupru – jordbeck - med, som även finns i Gilgamesheposet samt i 1 Mos 6:14.¹³

En del av dialogen mellan Enki och Atrahasis finns bevarad i ett assyriskt fragment:

Gå ombord på skeppet och stäng ingången och för in dit dina produkter och dina varor och dina hushållsartiklar, din fru, din familj, dina släktingar och hantverkarna, fältets boskap, de vilda djuren – allt som äter gräs. Jag ska sända dem till dig och de ska vakta din dörr. Atrahasis öppnade sin mun och talade till Ea hans herre. Aldrig i mitt liv har jag gjort ett skepp. Rita, jag ber dig, en bild av det på jorden och jag ska titta på bilden och jag ska bygga skeppet som du befallt mig.¹⁴

¹⁰ Lambert & Millard 1999, 9–11.

¹¹ Lambert & Millard 1999, 11.

¹² Lambert & Millard 1999, 11. Googla på "reed houses Mesopotamia" för att se bilder av denna typ av hus.

¹³ Cassuto 1992, 13.

¹⁴ Cassuto 1992, 13. Översättningen från engelska är min.

Vassbåtar var lika vanliga som vasshus, så därför var det naturligt att omvandla vassbuntarna som byggt upp huset till en vassbåt. Vassen skulle fästas till ett ramverk av trä. För att göra farkosten helt vattentät skulle den tätas med jordbeck. Enki ger Atrahasis sju dagar på sig för att förbereda sig för floden. Atrahasis förklarar sig för de andra människorna genom att påstå att det är p.g.a. att Enlil och Enki nu är i strid som han inte längre kan leva på jorden där Enlil bor. Detta eftersom han är Enkis skyddsling. Han måste bege sig till sin gud och därför bygger han båten som lastas med Atrahasis ägodelar, djur och fåglar.¹⁵

När floden kom överlevde bara Atrahasis och de som varit med honom. Enki och modergudinnan var inte nöjda över att de förlorat sin skapelse, de sörjde över detta. Även de andra gudarna blev snart medvetna om nackdelarna med en mänsklighet som förgåtts. Nu fanns inga människor som grävde kanaler och försåg gudarna med mat. Modergudinnan beskyllde bittert Enlil för det skedda.¹⁶

Floden varade sju dagar och sju nätter. Raderna som kunde ange att regnet upphörde och att farkosten strandade någonstans saknas tyvärr. Det är extra beklagligt att dessa rader saknas eftersom det är här i Gilgamesheposet som fåglarna sänds ut. Fågelepisoden är kanske den närmaste parallell som finns mellan hela Bibelns urhistoria och allt annat material från den antika främre orienten.¹⁷ Raderna som saknas räcker till för att återge fågelepisoden, men man kan inte veta huruvida det är den sekvensen eller något annat som funnits på de saknade raderna.¹⁸

Efter att Atrahasis lämnat farkosten offerar han genast åt gudarna. Enlil accepterar faktum att människan kvarstår på jorden men kräver att de ska organiseras bättre än tidigare, antagligen för att bespara honom störande ljud.¹⁹

Lambert och Millard menar att författaren till Atrahasis inte uppvisar den berättarskicklighet, den poetiska ådra, som återfinns i Gilgamesheposet. Men berättelsen har en tydlig dramaturgi där spänningen stegvis byggs upp.²⁰

Om författaren

Tore Jungerstam är doktorand inom GT-exegetik. Hans doktorsarbete görs inom Åbo Akademi där han analyserar den litterära kompositionen av urhistorien, 1 Mos 1:1–11:26. Han har tidigare genomfört en omfattande grundforskning inom urhistorien vars resultat finns publicerade på www.urhistorien.com samt torejungerstam.academia.edu. Dessa arbeten kan även beställas som böcker via SLEF-Media, eller direkt via författaren: tore.jungerstam@gmail.com.

¹⁵ Lambert & Millard 1999, 12.

¹⁶ Lambert & Millard 1999, 12.

¹⁷ Bibelns urhistoria omfattar 1 Mos 1:1–11:26.

¹⁸ Lambert & Millard 1999, 12.

¹⁹ Lambert & Millard 1999, 13.

²⁰ Lambert & Millard 1999, 13.

Litteratur

Arnold, B. T. & Beyer, B. E. (eds)

2002 *Readings from the Ancient Near East*. Baker Academic. Michigan.

Blenkinsopp, J.

1992 *The Pentateuch. An Introduction to the first five Books of the Bible*. Yale University Press.
London

Cassuto, U.

1992 *A Commentary on the Book of Genesis. Part two. From Noah to Abraham*. The Magnes Press. Jerusalem.

Heidel, A.

1963 *The Gilgamesh Epic and Old Testament Parallels*. The University of Chicago Press.
London.

Jungerstam, T.

2018 *Flodberättelsen i GT och Gilgamesheposet. En komparativ analys*. [Kan läsas här: https://bit.ly/Noa_Gilgamesh](https://bit.ly/Noa_Gilgamesh).

Kikawada, I. M. & Quinn, A.

1985 *Before Abraham was*. Abingdon Press. Nashville.

Lambert, W. G. & Millard, A. R.

1999 *Atrahasis. The Babylonian Story of the Flood*. Eisenbrauns. Winona Lake.

Westermann, C.

1994 *Genesis 1–11. A Continental Commentary*. Translated by J.J. Scullion. Fortress Press.
Minneapolis.

Wikander, O.

2005 *Enuma Elish. Det babyloniska skapelseeposet*. Wahlström & Widstrands klassikerserie.